

مندرج شده است، حدود با تشکیک ساقط می‌شود؛ یعنی برخلاف جرائم حق الناسی و جرائم علیه امنیت، جرائم اخلاقی و منافی عفت عمومی، این‌گونه جرائم به خصوص در حدود اجرا نمی‌شوند.

جمع‌آوری ادله اثبات در قانون مجازات اسلامی هم نوآوری دارد. جمع‌آوری ادله یک کار شکلی است که در قانون مجازات کیفری بیشتر به آن پرداخته شده است. همیشه ایراد گرفته می‌شد که چرا فقها و به تبع آن قانون مجازات حدود ۵۰ دلیل اثبات آورده است؛ در حالی که در قانون مجازات اسلامی مطابق این نظریه، فصلی برای ادله اثبات در نظر گرفته‌ایم؛ چون ادله اثبات جزو خود جرم و از ارکان جرم است. در یک نظام کیفری ادله اثبات ابزار دادستان است؛ اما در نظام کیفری اسلام در واقع ادله اثبات برای این است که فرد مجازات نشود و این جزو حقوقش است و اگر ادله اثبات کافی نباشد، ما نمی‌گوییم جرم محقق شده و فرد دخیل نیست و اصلاً جرم محقق نمی‌شود؛ بلکه گناهی است که فرد باید برود توبه کند و در واقع ارکان جرم متزلزل می‌شود.

از دستاوردهای مهم دیگر در قانون مجازات جدید این است که از حقوق مردم است، قوانینشان مفصل باشد و به اختیار و تفسیر قضات نپردازد. قانون مجازات اسلامی در کتاب کلیات ۶۲ ماده بود؛ ولی الان ۲۱۵ ماده است و حقوق مردم در این شاخه‌هایی که برای شما گفتیم به تفصیل آمده است و مردم می‌توانند برای رهایی خودشان از مجازات به استناد اینکه این جرم نیست، قوانین کیفری را به تفصیل استناد کنند. این از اصول حقوق شهروندی است که در قوانین مدرن به آن توجه می‌شود و باید قوانین مفصل باشند تا مردم وظایف خود را بدانند.

پژوهشکده تحقیقات راهبردی: از این مفصل‌تر هم می‌تواند باشد؟

در واقع الان هم که هفت سال از تصویب قانون مجازات اسلامی گذشته است، ایرادات اندکی به این قانون وارد است. همین نشان می‌دهد که قانون مجازات خوب و تفصیلی نوشته شده است؛ البته اختلاف نظرهایی هم وجود دارد. خیلی از اصلاحاتی که برای قانون مجازات اسلامی پیشنهاد می‌شود به علت اختلاف نظر است؛ برخی

۹۹ در یک نظام کیفری ادله اثبات ابزار دادستان است؛ اما در نظام کیفری اسلام در واقع ادله اثبات برای این است که فرد مجازات نشود و این جزو حقوقش است و اگر ادله اثبات کافی نباشد، ما نمی‌گوییم جرم محقق شده و فرد دخیل نیست و اصلاً جرم محقق نمی‌شود؛ بلکه گناهی است که فرد باید برود توبه کند و در واقع ارکان جرم متزلزل می‌شود. ۶۶

می‌گویند در تعدد جرم مجازات‌ها باید جمع شود و برخی اظهار می‌کنند در تعدد جرم مجازات‌ها واحد باشند و فقط باید نگاه کنیم که جرائم شبیه هم بوده‌اند یا خیر. نظریه‌های مختلف در موضوعی که ما اینجا آوردیم شبیه نظریات عرفی دنیا است؛ یعنی به شباهت جرائم نگاه نمی‌کنیم و به این توجه داریم که چند جرم مرتکب شده است. اگر کمتر از سه جرم بود تشدید و در بیشتر از سه جرم تجمیع می‌کنیم. آیت‌الله آملی لاریجانی رئیس سابق قوه قضائیه معتقد بود که مجازات‌ها باید با هم جمع شوند؛ چون مجرم بعد از ارتکاب سه جرم، می‌گوید چون مجازات می‌شوم پس بگذار تعداد بیشتری جرم مرتکب شوم. به همین دلیل مجازات‌ها باید پله‌پله و مدرج افزایش پیدا کند که امکان تجزیه را از مرتکب بگیرد.

پژوهشکده تحقیقات راهبردی: به نظر شما طبقه‌بندی‌های مجازات کار درستی است؟

یکی از نوآوری‌های قانون مجازات اسلامی طبقه‌بندی‌های تعزیرات است؛ برای اینکه این درجات را در قانون بیاوریم به قوانین کشورهای دیگر توجه کردیم. آنجا جرائم به «خلاف»، «جنحه» و «جنایت» تقسیم شده است که این درجه‌بندی به قانون ما با وجود حدود و قصاص و دیات نمی‌خورد و باید فقط تعزیرات را تقسیم‌بندی می‌کردیم. در همه کشورهای دنیا طبقه‌بندی‌های مختلفی در حوزه جامعه وجود دارد که برخی حتی به ۳۶ درجه می‌رسد؛ یعنی هر کدام ۱۲ درجه را در خودش جای داده است. در ایالت تگزاس آمریکا جرائم به هشت طبقه تقسیم شده است و دیدیم که این هشت درجه

با آن ترتیبات به قانون ما بیشتر می‌خورد. بعدها با بحث‌هایی که شد ثبت مجازات به ۳۰ سال افزایش پیدا کرد، بالای ۲۵ سال هم در نظر گرفته شد که به ۳۰ سال بدل گشت.

اگر برگردیم و بخواهیم قانون مجازات را بنویسیم قسمت‌هایی را اصلاح می‌کنیم که منافی عفت محسوب شوند و قسمت‌هایی که حدی و در حکم منافی عفت هستند و امنیتی و محاربه یا افساد فی‌الارض نیستند.

پژوهشکده تحقیقات راهبردی: چرا در قانون مجازات اسلامی به مسئله اجتماعی «رانت خواری» پرداخته نشده است؟

رانت‌خواری جرم نیست و اگر تعریف این باشد، استفاده از اطلاعات حکومتی در راستای منافع شخصی در جمهوری اسلامی هم جرم‌انگاری نشده است. سال‌هاست من در مجالس مختلف این موضوع را به نمایندگان می‌گویم؛ ولی کسی گوش نمی‌کند. پیش‌نویس آن از چندین سال پیش آماده شده است؛ اما نمایندگان به دنبال آن نمی‌روند و غفلت می‌کنند. شاید هم منفعی در پیگیری نکردن آن دارند. در قوانین اخیر مواردی راجع به اصل ۴۹ آمده است که این را به نحوی پوشش می‌دهد؛ اما صد درصد نیست؛ ولی باز هم اگر بخواهند استفاده کنند می‌توانند که معمولاً نمی‌خواهند! از «ماده ۲» قانون تشدید مجازات کلاه‌برداری می‌توانند استفاده کنند؛ اما این به معنای گسترده‌ای نیست که در قوانین امروز در دنیا وجود دارد. امیدواریم این مجلس که مجلس انقلابی است به این سمت برود.

پژوهشکده تحقیقات راهبردی: در قانون مجازات به مسئله «ترک فعل» که رئیس دستگاه قضا مطرح می‌کند، اشاره‌ای نشده است. به نظر شما با این فرض که یک مدیر تصمیم‌گیر با هزار نوع مسائل و مشکلات درگیر است، اگر این ترک فعل را هم به آن اضافه کنیم، چه تغییری در نظام تصمیم‌گیری ایجاد می‌شود؟

مطابق قانون مجازات اسلامی و ماده ۲ قانون مجازات، فعل و ترک فعل باید در قانون جرم‌انگاری شده باشد که یک مدیر بتواند تصمیم بگیرد وظایفش را انجام ندهد؛ ولی در قانون مجازات جرم‌انگاری نشده است و مجلس باید آن

مطابق قانون مجازات اسلامی و ماده ۲ قانون مجازات، فعل و ترک فعل باید در قانون جرم‌انگاری شده باشد که یک مدیر بتواند تصمیم بگیرد وظایفش را انجام ندهد؛ ولی در قانون مجازات جرم‌انگاری نشده است و مجلس باید آن